

LSS en ren besparing?

Alternativen till personlig assistans innebär höga kostnader – institutionsvård, kraftigt utökad hemtjänst eller anhöriga som tvingas lämna sina arbeten.

Text: Stefan de Vylder | [Prenumerera](#) | Debatt i SocialPolitik nr 2 2017

I mediebevakningen av rätten till personlig assistans enligt LSS dominerar två berättelser. Den mest framträdande är hur dyr assistansersättningen blivit och hur mycket det fuskas. Den andra handlar om ömmande fall då försäkringskassan, med stöd av direktiv från regeringen och vägledande domar, nekat människor rätten till personlig assistans.

Båda berättelserna har täckning i verkligheten. Kostnaderna har ökat till omkring 30 miljarder per år. En del har gått till oseriösa och rent kriminella företag. I likhet med andra välfärdstjänster som bolagiserats har stora företag, ibland med huvudkontor i skatteparadis, kunnat sko sig. Men det är omöjligt att skatta omfattningen av fusket och alla siffror i debatten är rena gissningar.

Den andra berättelsen skildrar personliga tragedier i spåren av de allt striktare kraven. Det handlar om drastiskt sänkt livskvalitet för människor med funktionsvariation som tidigare kunnat delta både socialt och professionellt, men som nu blivit hänvisade till hemtjänst eller vårdhem. Det handlar också om förtvivlade anhöriga – i regel kvinnor – som tvingas ge upp sina arbeten för att kunna hjälpa familjemedlemmar.

Andelen avslag har ökat kraftigt sedan reformen infördes 1993 och uppgår idag till cirka 80 procent, från 35 procent år 2007. Samtidigt har villkoren för dem som arbetar som personliga assistenter försämrats. Idag ligger timersättningen långt under den för anställda inom hemtjänsten.

Att LSS, Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, har urholkats är ett av flera uttryck för

att samhället gjorts hårdare för människor i behov av stöd. Trots att LSS är en rättighetslag – även människor med funktionsnedsättning har rätt till ett värdigt liv – motiveras kraven med rent ekonomiska argument.

Men även i en strikt ekonomisk bemärkelse tror jag att de som vill skära ned har fel. Kan det rentav vara så att assistansreformen kan visa sig vara både mänskligt och samhällsekonomiskt motiverad?

Omkring 90 procent av assistansersättning går till löner. En mycket hög andel jämfört med till exempel skolor eller vårdcentraler, där stora kostnader består av lokalhyra och utrustning. Drygt två tredjedelar går direkt tillbaka till den offentliga sektorn i form av inkomstskatter, sociala avgifter och moms på ökad konsumtion. En liten del betalas också in i form av bolagsskatter. Det finns nog ingen annan av den offentliga sektorns utgiftsposter där återflödet av pengar till stat och kommun är lika stort.

En inte obetydlig andel av de knappt 16 000 brukarna kan arbeta och betala skatt tack vare sina personliga assistenter. En annan stor pluspost är skatteintäkter från alla de anhöriga vars tid frigörs för lönearbete.

Till detta ska läggas besparingar på utgifter för hemtjänst. Eller vårdhem, som både kostar mycket pengar och som inskränker den valfrihet som LSS-reformen syftar till.

Hur många av de 80 000 personliga assistenterna som skulle vara arbetslösa utan LSS är svårt att säga, men ett stort antal torde stå relativt långt från andra jobb. Inte minst de nya svenskar som här får sin första kontakt med arbetsmarknaden.

De besparingar den offentliga sektorn gör genom minskade försörjningsstöd, och sänkta utgifter för olika typer av subventionerade anställningar, nämns sällan.

Det är stor skillnad mellan en statsfinansiell och en samhällsekonomisk kalkyl. I den förra räknas den som övergår från socialbidrag till att få ett jobb i den offentliga

sektorn som en minuspost. I en samhällsekonomisk kalkyl blir det en ren vinst.

Den allra största plusposten i en samhällsekonomisk analys är de förbättringar i livskvalitet som personlig assistans möjliggör. Själva syftet med LSS var att även denna grupp ska kunna styra över sina liv. Eller, enligt regeringens formulering, att förbättra människors möjligheter till "delaktighet och självbestämmande".

Det är lätt att instämma i krav på förbättrad kontroll av mindre seriösa företag på assistansmarknaden. Men de fall av fusk som avslöjats får inte användas för att misskreditera en oerhört viktig reform. Och av de politiker och ledarskribenter som beklagar hur dyr assistansreformen blivit kan vi åtminstone begära att de förmår skilja mellan en finansiell och en samhällsekonomisk analys.

*Text: Stefan de Vylder,
nationalekonom*

Bild: Ulla Montan